

מעמדם של מי שעובדים בישראל שלא בהתאם לאשרת עבודה בתוקף

מאת: רו"ח אורנה צח (גלרט), חיים חיטמן ורו"ח (משפטן) ישי חיבה

היקף הזכויות הסוציאליות לעובד זר

על פי הוראות החוק, כל עובד זר מבוטח בענפי הביטוח הבאים:

א. ביטוח מפני פגיעה בעבודה - ענף זה

מבטח את העובד ובני משפחתו במקרה של פגיעה בעבודה, לרבות גמלאות בעין (טיפולים רפואיים, שיקום וכדומה).

ב. ביטוח מפני פירוק חברה או פשיטת

רגל של מעסיק - ענף זה מבטיח, כפוף למגבלות שנקבעו בחוק, את תשלום שכרו של העובד וכן תשלום הפרשות סוציאליות לקופת גמל, כאשר המעביד אינו מסוגל לעמוד בהתחייבויות כלפי עובדו.

ג. ביטוח אימהות - מכוח ענף זה, עובדת

זרה או אשת עובד זר המועסק בישראל זכאית למענק אשפוז, למענק לידה ולקצבת לידה לפי תנאים מוקדמים שנקבעו בחוק. עובדת זרה זכאית לדמי לידה בתנאים דומים לאלו שחלים על עובדת תושבת ישראל.

ד. קצבת ילדים - זכאים לה עובדים

זרים השוהים בישראל כדין, שילדיהם נמצאים בישראל.

לאחרונה עלו מספר סוגיות בעניין חבות דמי הביטוח בעד עובדים זרים המועסקים בישראל ללא אשרת עבודה בתוקף, וזכאותם לגמלאות מכוח חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995 (להלן: "**החוק**").

ככלל, העסקת עובדים בישראל מחייבת דיווח למוסד לביטוח לאומי (להלן: "**המל"ל**") ותשלום דמי ביטוח לאומי. הדיווח והתשלום למל"ל מבוצעים בהתאם לסל הזכויות שהם מבוטחים בו, כפי שיפורט להלן.

רקע

על פי הערכות, כמחצית מהעובדים הזרים עובדים בישראל שלא כדין. קבוצה זו מורכבת מכמה סוגים עיקריים כדלקמן:

- עובדים זרים השוהים בישראל כחוק באשרה שאינה אשרת עבודה (כגון באשרת תייר).
- עובדים זרים שעובדים בישראל לאחר שפג תוקף אשרת העבודה שלהם.
- עובדים זרים בהיתר, שאינם מועסקים אצל מי שקיבל היתר להעסיקם.
- עובדים זרים ששוהים בישראל ללא אשרה ולכן שוהים בארץ שלא כדין.

כמשמעותו בסעיף 13 בחוק הכניסה לישראל (בסעיף זה - שוהה שלא כדין) בעד תקופת שהותו כאמור".

המונח "תשלום" (לפי הפירוש של המל"ל לסעיף) משמש בעיקרו למקרים שבהם מדובר בתשלום של גמלה בכסף, ולא חל על גמלאות אחרות כגון טיפולים רפואיים.

המל"ל אינו משלם קצבאות חודשיות המשתלמות בעד תקופה (דמי פגיעה, דמי לידה, קצבת נכות מעבודה) כל עוד העובד שוהה בישראל שלא כדין.

החוק אינו חל על גמלאות שאינן משתלמות "בעד תקופה" - כגון מענק. אלו יוסיפו להשתלם גם למי ששוהה בישראל שלא כדין.

מי שקמה לו הזכות לגמלה בהיותו בישראל שלא כדין, לא יוכל לקבלה בעד תקופת שהותו הבלתי חוקית בישראל. מרגע שפסקה שהותו הבלתי חוקית (או שיצא לחו"ל או שהשהות הפכה חוקית) תשוב הגמלה להשתלם.

עובדים זרים ממדינות שחתומות עם ישראל על אמנה לביטחון סוציאלי אשר כוללת גמלאות - מבוטחים בענפי הביטוח שמבוטחים בהם תושבי ישראל (כולל שלושת ענפי הביטוח שמבוטחים עובדים זרים), למעט על פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994.

התשלום והדיווח למוסד לביטוח לאומי נעשים בהתאם, לפי שיעורי דמי הביטוח הלאומי שחלים על תושבי ישראל (ללא דמי ביטוח בריאות).

הזכאות לביטוח בריאות

ככלל, מי שאינו תושב ישראל לפי קביעת המל"ל אינו מבוטח לפי חוק ביטוח בריאות ממלכתי. בעניין זה הותקן צו הקובע הסדר מפורט המחייב מעסיק לבטח עובד זר בישראל במסגרת ביטוח רפואי פרטי, לרבות עובדים זרים השוהים בישראל שלא כדין.

זכאות לגמלאות - עובדים לא חוקיים

בראשית 2003 תוקן סעיף 324ב לחוק, ולפיו "לא תשולם גמלה לשוהה שלא כדין,